

INKARNATORISK KRISTENDOM I EN SEKULARISERET TID

– Om Magnus Malm og hans forfatterskab

Stud.theol. Michael Mørch Thunbo

1. Indledning¹

Hvordan skal kirken og de kristne agere i en sekulariseret tid? Hvordan skal kristne se på sig selv, på kirken og på det samfund de lever i? Det er sådanne spørgsmål den svenske forfatter Magnus Malm kredser om, i de bøger som i de sidste par årtier har vundet stor indflydelse i Norden. Også i Danmark har Malms forfatterskab gjort sit indtog: Lederskabsbogen *Vejviser* bandede vejen fra midt 90'erne, hvorefter en række andre bøger fulgte trop op igennem det nye årtusind, med en stabil læserskare særligt på den kirkelige højrefløj. Traditionen for gensidig kirkelig inspiration i Norden har mange år på bagen, men tendensen har alligevel bevæget sig en anelse væk fra tidligere tiders lutherske udgangspunkt, hvilket da heller ikke er gået ubemærket hen (se fx Solberg 2015). Malms bøger nyder dog stadig stor anerkendelse, hvorfor en indføring i et repræsentativt udvalg af hans forfatterskab, og det teologiske bidrag vi finder heri, kan være gavnligt. Dette er målet med artiklen. Først introduceres de vigtigste af Malms værker under to overordnede

kategorier, hvorefter den grundlæggende teologiske profil vil blive skitseret og diskuteret.

2. Til den enkelte

2.1. *Vejviser* og *Fri til at tjene*

I 1990 udgav Malm den bog, der skulle vise sig at blive hans store gennembrud som forfatter. Fire år senere blev den udgivet på dansk under titlen *Vejviser*. Bogen blev en stor succes i Norden, og blev i det følgende årti udgivet i flere oplag i Danmark. Malms bærende pointe i bogen er en klar skelnen mellem kaldet og sendelsen, og hvor skadeligt det kan blive når Guds kald identificeres med en specifik tjeneste. På den måde, mener han, risikerer tjenesten at blive identitetsbærende, Gud instrumentaliseres og menigheden splittes i et a- og b-hold (mellem dem som har en kirkelige tjeneste, og dem som ikke har) (Malm 2010, 25-27). Kaldet må fremhæves og omdefineres: Kaldet, som Malm definerer det, er det universelle kald til alle mennesker om at være i relation til Jesus og helliges ved ham (Malm 2010, 46). »Kaldelsen er en kaldelse til

Jesus. Sendelsen er, når Jesus sender mig ud på min opgave [...]« (Malm 2010, 138). Denne pointe står stærkt i første del af *Vejviser*, som efterfølges af del to, der handler om sendelsen. Denne er ikke helt så vellykket, omend Malm formår at komme med tankevækkende bemærkninger undervejs; om kristent lederskab under tjenerens skikkelse og faren ved at gå ind i en tjeneste udelukkende på grund af preserende behov eller på baggrund af egne evner m.m.

28 år senere, i 2018 (på dansk i 2019), udgav Malm *Fri til at tjene*, som er en slags efterfølger til *Vejviser*. Denne bog fastholder den bærende skelnen fra *Vejviser*, men forsøger alligevel at styrke talen om sendelsen, som måske ikke stod helt så stærkt i *Vejviser*. Ifølge Malm selv, er *Fri til at tjene* skrevet på baggrund af den erfaring, at hvis man skelner for skarpt mellem kaldet og sendelsen, risikerer man at det indre liv med Gud indespærres i kaldet, mens sendelsen overtages af sekulære ledelsesmodeller (Malm 2019b). *Fri til at tjene* har ikke samme litterære pondus som *Vejviser*, men er dog stadig et forfriskende bidrag til Malms overordnede lederskabstænkning.

2.2. Bag billedet og Samtidig

Den, efter min mening, mest vellykkede bog i Malms forfatterskab udkom på svensk i 2003, og året efter på dansk under titlen *Bag billedet*. Bogen tager udgangspunkt i tesen om, at vi aldrig erfarer verden fuldstændigt som den er. Vores personlighed, opdragelse, uddannelse, køn osv. præger den måde vi ser virkeligheden på. Vi har, så at sige, et billede for-

an os, som filtrerer vore erfaringer. Dette afdækker Malm med udgangspunkt i selv-billeder og gudsbilleder (se Grevbo 2013 for en lignende sjælesørgerisk tilgang). Han gør sig ikke den illusion, at vi helt kan slippe for disse billeder, men taler om at vi må skelne mellem »[...] billeder, som hjælper med at se – og de billeder, som hindrer os i at se« (Malm 2009, 47). Bogen emmer af Malms store erfaring som retræteleder, og han tager læseren med på en rejse igennem klassiske selv- og gudsbilleder (kap 1-4), nærmere virkeligheden hos Kristus (kap 5-8) som på en gang er »[...] Guds levende ikon« og »[...] den store billedknuser« (Malm 2009, 151; 162). Bogen skal læses langsomt og ærligt – som terapeutisk oplevelse.

Ligesom *Bag billedet*, henvender *Samtidig* sig til det personlige liv. Overordnet kan man sige, at mens *Vejviser* og *Fri til at tjene* er i en kategori for sig selv, og *Bag billedet* står lidt alene, kredser hans øvrige forfatterskab om en lang række mere kirkeligt- og samfundsorienterede temaer, som i *Samtidig* appliceres i retning af den enkelte. Således arbejder bogen ud fra en grundlæggende inkarnatorisk tese: Gud møder os i Kristus, som sand Gud og sandt menneske, og det er kun i mødet med Kristus, at mennesket kan blive sig selv (Malm 2017, 36-37). Først bruger Malm et par kapitler på at introducere den splittelse, som han mener vores samtid er præget af, hvor enten det åndelige eller legemlige fremrykkes og løsrives. Dette er til skade for mennesket, da det »[...] er foreningen af ånd og materie, der er menneskets rette element« (Malm 2017, 70). Denne pointe integreres herefter i rela-

tion til følelseslivet, viljen og fornuften, hvorefter han i de afsluttende kapitler forsøger at føre perspektivet fra den enkeltes indre liv, ud i kirken og verden. *Samtidig* er absolut læseværdig, og giver et fint indblik i de helt grundlæggende elementer i Malms teologi, og er på den måde en god bog at vælge, hvis du er ny Malm-læser.

3. Til kirken og fra kirken

3.1. Til kirken: *Fodspor i glastrappen og Som om Gud ikke findes*

Mens bøgerne beskrevet ovenfor primært henvender sig til den enkeltes liv, har de fleste af Malms øvrige værker karakter af samfunds- og kirkeanalyse. To gode eksempler er *Fodspor i Glastrappen* og *Som om Gud ikke findes*. *Fodspor i glastrappen* var Malms anden store udgivelse, som udkom på svensk i 1999 og på dansk et par år senere. Heri forsøger han at vise, hvordan den gamle gnostiske lære har sat kløerne i vores tid. Malm bruger Babelstårnet som grundmotiv, hvor mennesket, i oprør mod Gud, bevæger sig længere og længere væk fra den jord det er skabt af og til (Malm 2001, 9-16). Dette oprør har ødelagt måden vi ser på hinanden, og den måde hvorpå vi forholder os til vores krop og vores forstand. I stedet skal vi, ifølge Malm, følge 'Jesus-bevægelsen': »Retningen er ikke den gnostiske opstigen fra jorden til himlen, men 'Jesus-bevægelsen' fra himlen ned til jorden« (Malm 2001, 170).

I *Som om Gud ikke findes* tager Malm et lignende afsæt. Han tager udgangspunkt i en tese om en dybdegående sekularisering af Vesten, som den primære årsag til, at mennesker vender kirken ryggen. Sekularisering er, ifølge Malm,

at mennesker, i stadig flere aspekter af tilværelsen, begynder at leve som om Gud ikke findes (Malm 2015, 8). Sekulariseringen opstår, der hvor det menneskelige efterlades uden berøring af det åndelige. Når vores relationer til andre mennesker, vores forhold til økonomi, miljø eller børneopdragelse ikke længere berøres af Guds virkelighed. Kuren imod sekulariseringen er, at nedbryde den mur vi har sat imellem det sekulære og det åndelige i vores liv, og lukke Gud ind i alle sfærer af tilværelsen (Malm 2015, 211-32). I bogen kommer Malm med mange tankevækkende refleksioner, og skruer for alvor op for kontrovers-retorikken, idet han argumenterer for, at sekulariseringen har et ophav i kirken selv: »Tænk, hvis det er kirkerne, der begynder med at tømme troen for indhold og trække dens konsekvenser tilbage fra det ene område af livet efter det andet [...]« (Malm 2015, 16). *Som om Gud ikke findes* er helt klart en af de mest velskrevne af Malms bøger, og jeg tror faktisk den vil blive læst flittigt, også i de kommende år. Den bringer, vil jeg mene, en relevant advarsel til kristenheden i den vestlige verden, og forsøger at kalde den i retning af en mere holistisk teologi. Samtidig er det også den mest kontroversielle bog i en luthersk kontekst, da den rummer den mest omfattende Luther-kritik i Malms forfatterskab. Har man læst hans øvrige bøger, kommer dette element ikke som nogen overraskelse. Malm er næppe nogen stor Luther-fan, men som oftest bringes kritikken af Luther, og traditionen efter ham, som henslængte bemærkninger, men i dette værk placeres den som en grundlæggende komponent i sekulari-

seringen af kirken i Norden (Malm 2015, 171-77). Mere om dette senere...

3.2. Fra kirken til kirken: *Hvisken fra katakomberne*

Et gennemgående træk i Malms forfatterskab er hans kærlighed for den kirkelige tradition. Dette aspekt præger hele hans forfatterskab, men særligt tydeligt ser vi det i *Hvisken fra katakomberne*. Heri forsøger han, at tegne et billede af kirken som en modkultur i en moderne verden, med udgangspunkt i analyser af kirkens fortid (*I lammets tegn* har lidt samme profil (Malm 2002)). Grundtesen er at »[...] den kristne kirke i bund og grund ikke kan fornys gennem noget der ligger uden for den selv [...]« (Malm 2007, 8). Med hvert kapitel tager Malm fat i et aspekt af kirkens liv, og forsøger at vise en vej fra tradition til fornyelse. Igennem denne bog får man en god fornemmelse af, hvilke dele af kirkens tradition, Malm særligt lader sig inspirere af, og disse elementer går igen i hele hans forfatterskab: Oldkirkens anti-agnostiske fædre, ørkenfædrene og den tidlige vestlige munkebevægelse, enkelte moderne personligheder som fx trappist-munken Thomas Merton, C.S. Lewis og Dietrich Bonhoeffer, og så, som den klart mest dominerende, Ignatius af Loyola, grundlæggeren af Jesuitter-ordenen.

4. Den teologiske grundstruktur

Malm er en glimrende skribent, har en skarp sans for samtidsanalyse og kan, med stor psykologisk indsigt, udfordre enhver som sætter sig for at læse hans bøger. Disse kvaliteter til trods, har mange læse-

re, svært ved at indfange Malms teologi. Det er heller ikke helt ligetil, hvis man ser på hans kirkelige baggrund: Han har rødder i Frelsens Hær og Metodistkirken, var en del af den karismatiske bevægelse i 70'erne, var redaktør på det økumeniske tidsskrift »Nytt liv«, og arbejder nu med retræter i Svenska Kyrkan. Så hvad karakteriserer egentlig Malms teologi? Den mest præcise beskrivelse heraf, finder vi i *Samtidig*, hvor han skriver følgende: »Det handler om at vende tilbage til den udelte kirkes tro, før kirkesplittelsen. Der ligger den som en form for grundvand, tilgængelig for alle kristne, betydeligt mere pålidelig end de brønde vi selv graver« (Malm 2017, 208). Dette uddyber han med et bemærkelsesværdigt citat: »*Universitas fidelium in fide errare nequit*, helheden af de troende kan ikke gå fejl i troen« (Malm 2017, 209). Citatet stammer fra 2. Vatikanerkoncilts konstitution *Lumen Gentium* §12. Koncilet blev kendt for sit økumeniske sigte, og denne nerve falder godt i tråd med Malms teologi i øvrigt. Han ønsker dog ikke at konvertere sig selv, eller andre, væk fra deres specifikke kirkelige tradition – det gør han ganske klart (Malm 2019a, 10). De enkelte konfessioner kan fint fungere som lokale manifestationer af den fælleskirkelige arv, mener han. Denne kristendomsforståelse har mange lighedstræk med den man finder hos en af Malms store inspirationskilder, C.S. Lewis, udtrykt tydeligt i bogen *Mere Christianity* (Lewis 1966; jf. McGrath 2013, 218-22).

Det teologisk grundvand Malm ønsker at trække op, er først og fremmest inkarnationslæren, særligt konsekvenserne

heraf for synet på ånd og krop som sådan. Malm spørger retorisk »Hvorfor kan kirken aldrig blive hel? Bliver man nødt til at vælge mellem guddommeligt og menneskeligt? Mellem bøn i hjertet og jord under neglene? Mellem at tænke politisk og bibelsk? Mellem kulturel bredde og åndelig fordybelse?« (Malm 2007, 16). Malms svar er et rungende 'nej!', men han mener at vor tid er præget af enten at nedvurdere det menneskelige til fordel for det åndelige (overåndelighed), eller nedvurdere det åndelige til fordel for det menneskelige (sekularisering). Disse side skal forenes, hvilket først og fremmest kan ske ved en fornyet spiritualitet. Derfor er det heller ikke så overraskende, at Malms hofteologer Ignatius af Loyola (1491-1556) (Malm 2019b). Grundlæggeren af Jesuiterordenen er kendt for sin inkarnatoriske teologi og spiritualitet, som har vundet stort indpas i retrætebevægelser i Nordeuropa. Han er repræsentant for en spiritualitet med et aktivt udblik, hvor foreningen med Gud fører mennesket til arbejde i og for verden (Howells 2013, 426).

Overordnet må man sige, at Malm fremstår teologisk relativt konservativ. Han ønsker at fastholde talen om moralske absolutter, argumenterer positivt for bekendelsestro (i forhold til de oldkirkelige bekendelser), har et konservativt bibelsyn og et konservativt syn på forholdet mellem kønnene osv. Samtidig undviger han behændigt spørgsmål som traditionelt (embedssyn, forholdet mellem skrift og tradition m.m.), eller aktuelt (kvindelige præster, vielse af homoseksuelle m.m.), har været splittende i den kristne tradition. Uanset hvad man måtte

menne herom, betyder dette, at hans læsere, uanset teologisk tilhørsforhold, vil opleve sig udfordret og positivt provokeret af hans forfatterskab. Han trækker på veksler, som vi sjældent møder i en nordisk kontekst, og på den måde er han forfriskende læsning.

5. Teologisk kritik

Der er ingen tvivl om at Malms forfatterskab har været til stor gavn for mange læsere – mig selv inklusiv. Forhåbentlig har dette været tydeligt i de ovenstående afsnit, idet jeg nu vil forsøge at trække nogle mere kritiske elementer frem. Den mest tilbagevendende kritik Malm bliver udsat for, er hans uklare teologiske profil og hans Luther-kritik. Det sidste vil jeg tage mere fat på herefter, men det første mener jeg ikke nødvendigvis taler til Malms ulempe. Han graver efter indsigt udenfor den tradition den brede nordiske kirkelighed ellers er præget af, og sådan formår han at fremsætte friske perspektiver, som læseren kan lade sig udfordre af. På den måde kan Malms teologi kategoriseres som et randfænomen i kritisk dialog med den dominerende lutherske tradition i Norden. Sådanne randfænomener har altid præget kirkens liv, og været særligt afgørende når kirken havde behov for fornyelse (se Woodhead 2004). Dette burde, selvsagt, være indlysende for en protestantisk kirke. Min pointe er: Vi skal læse med Malm, før vi læser imod ham.

Når jeg nu alligevel vil læse lidt imod ham, skyldes det at han enkelte gange alligevel bliver for kreativ i hans perspektiver. Dette gælder særligt i hans Luther-kritik. Mest gennemført er kritikken i *Som*

om Gud ikke findes, men kritikken dukker op hist og her igennem hele hans forfatterskab. Kritikken af Luther, og traditionen efter ham, går på at Malm her finder kimen til Nordens sekularisering. Den lutherske arv har trukket alt for skarpe skel mellem det åndelige og det verdslige, en oppustet syndsforståelse har underkuet alt det menneskelige, og dogmet om retfærdiggørelsen er blevet sat som det altdominerende teologiske prisme – kort sagt; troen reduceres til ånd, og det menneskelig forlades som et tomt hus, klar til at blive indtaget af sekulariseringens magter (Malm 2015, 157-59). Malms kritik er ikke taget ud af den blå luft. Der er givetvis mange eksempler i den lutherske tradition på både verdensfjern pietisme og indelukket privat-kristendom. Men det er dog alligevel en fejlskitsering, som kalder på en respons.

5.1. I forhold til den lutherske tradition

Malms kritik er mest præcis i relation til den lutherske tradition, som vi finder den i de nordiske lande. Det er rigtig nok, som Malm påstår, at en overdreven rationalistisk bibelkritik har haft et usædvanligt fast greb i Nordeuropa, og at Luthers egen bibelske hermeneutik, berettiget eller ej, er blevet taget som præcedens for denne udvikling (se fx Luther 2018, 166-68). Nazitiden står endvidere som et skræmmeksempel på, hvor galt det kan gå, når kirken paralyseres af en misforstået toregimentelære (se endvidere Wright 2010, 17-44). I mere moderat omfang, ser vi lutherske misforståelser springe frem, når toneangivende teologer i Nor-

den nægter at tale om en kristen etik eller en egentlig kristen menighed i mission for og i verden. Kritikken af dette er dog allerede blevet fremført med stor kraft, også i en dansk kontekst, af fortalere for en mere holistisk luthersk teologi og etik (Nielsen 2014; Nikolajsen 2017; Nissen 2017 m.fl.). Så langt kan vi måske følge Malm, men billedet er mere nuanceret end det. Tesen om at samfundet, med toregimentelæren i hånden, har forvist Gud til den private sfære, falder ganske enkelt dårligt i tråd med den indflydelse luthersk teologi har haft på den velfærdstruktur, som præger de nordiske lande (Markkola og Naumann 2014, 9). Hertil kan nævnes den stærke diakonale indsats, fra en bred vifte af den lutherske kirkelighed, i starten af det 20. århundrede, som på en enestående måde har præget socialt arbejde, fx i Danmark (Larsen 2007, 225-32). Der er således masser af eksempler på, at det lutherske Norden også har været optaget af det menneskelige!

5.2. I forhold til Luther

Et kernepunkt i Malms Luther-kritik er, at Luther lagde så meget emfase på synden, at mennesket reduceredes til et problem, og Gud reduceredes til løsningen. Retfærdiggørelsen blev det doktrin som hele skriften måtte læses ud fra, og en stor del af menneskets tilværelse blev isoleret fra Guds berøring (Malm 2015, 173). Det er efter min bedste vurdering en upræcis karikatur af Luthers teologi og skriftsyn. Selvom synden spiller en stor rolle i hans antropologi, må det fastholdes at mennesket, også hos Luther, er andet og mere end en synder – det er også skabt med for-

underlige evner og gaver (Luther 2017a, 79-80). Ydermere må det nævnes, at Kristus, ifølge Luther, ikke kun giver mennesket et ret forhold til Gud (*gratia*), men også begynder at helbrede menneskets fordærvede natur (*donum*) (Luther 1994, 206; 208-210). Når Kristus gives hen for mennesket, sker der, så at sige, både noget i himlen (Gud ser nådigt på mennesket) og på jorden (menneskets syndige natur forbedres). På den måde er det upræcist, hvis man reducerer retfærdiggørelseslæren til kun at have relevans i forhold til den enkeltes relation til Gud (Højlund 1992, 80-82). Endvidere – Luther læste ikke Bibelen med et ensidigt fokus på retfærdiggørelseslæren. Luther læste Bibelen med Kristus som den grundlæggende nøgle, og som vist ovenfor har dette ikke kun en forensisk betydning (Luther 2018b, 33). Dette kristologiske motiv er fundamentet for Luthers bibelsyn, og ligger tilsyneladende, men uden at han selv er klar over det, fuldstændig i tråd med Malms eget ideal for, hvordan evangeliet skal forstås »[...] hvor Jesus Kristus som person udgør centrum« (Malm 2015, 173). Malms kritik af Luther rammer således forbi målet på disse punkter.

Et andet aspekt af Malms kritik, går på den kristnes virke i livet udenfor kirken. På grund af toregimentelæren, og Luthers mistænksomhed overfor lovgerninger, efterlades den kristne, ifølge Malm, uden redskaber til at engagere sig i sin omverden og følge Kristus med hele sit liv. Endnu engang virker det til, at Malm reducerer Luthers teologi til en karikatur. Toregimentelæren havde så afgang ikke den funktion for Luther, at den kristne in-

tet havde at gøre i det verdslige liv. Tag Luther selv som eksempel: Han engagerede sig ivrigt i forhold som lå uden for kirkens mure. Han blandede sig i bondeoprøret, forholdt sig kritisk til den gryende kapitalisme, søgte at fremme det almene skolevæsen osv. Som sagt, retfærdiggørelse er ikke bare tilgivelse – det er det sted hvor de gode gerninger købes fri i forhold til Gud, og derfor skal sættes i spil overfor næsten. Der går således en lige linje fra retfærdiggørelsen til livet i kald og stand (Højlund 2017, 51-54). Samtidig er toregimentelæren en emphatisk fastholdelse af, at Guds hånd er virksomt tilstede overalt i tilværelsen, og at verden og kirken ledes af samme Herre (Højlund 2015, 224-25). I det tidlige Luther-skrift til den tyske adel fra 1520, bliver det endvidere tydeligt, at et grundlæggende anliggende ved toregimentelæren var at revitalisere en kirke, der var blevet korrumpet af verdslig magt (Luther 2018c, 69-77). Alle disse centrale aspekter overses af Malm, hvilket fører til en unødvendig enstregt Luther-kritik.

Det sidste aspekt jeg vil drage frem, er Malms kritik af den lutherske spiritualitet. Ifølge Malm kvalte Luthers teologi alle de fysiske udtryk troen kunne have (helgebilleder, røgelse, konkret bod m.m.). Samtidig fik ordet så fremtrædende en rolle, at vægten i det kristne liv blev forskudt til intellektet, mens det indre liv blev udsultet. Det er korrekt at Luther forholdt sig kritisk overfor flere af de fysiske udtryk i Romerkirkens liturgiske liv, men grundlæggende for hans kritik var det, at disse ting, fremfor at hjælpe mennesket tættere på Gud, havde stillet sig op som

en uigennemtrængelig mur. Ordet skulle i centrum, for at bringe Kristus nærmere den enkelte, i stedet for at gemme ham væk bag – hvad der i Luthers optik var – uforståelige latinske remser og kirkelige fabler. Dermed ikke sagt, at Luthers teologi er uden spiritualitet: Talen om foreningen med Gud (*unio mystica*), Kristi nærvær i den troende, står helt centralt for al luthersk teologi (se Kronborg 2008 for et dansk eksempel). At denne spiritualitet i særlig grad knyttes til sakramenterne, og det daglige liv i kald og stand, gør den ikke mindre menneskelig, snarere tværtimod. For Luther er livet med Gud og livet på jorden helt uadskilleligt (Sheldrake 2013, 109).

Når det er sagt, så er der betydelige forskelle mellem den spiritualitet som Malm er fortaler for, og den vi finder hos Luther. Og det skyldes primært Malms forkærlighed for Ignatius af Loyola. Forskellen mellem Luthers' og Ignatius' spiritualitet ligger ikke i deres syn på forholdet mellem det indre og det ydre liv, eller i deres syn på Guds dobbelte åbenbaring i Ordet og i verden. Forskellen ligger i antropologien. Hos Ignatius har synden vel skadet mennesket, men dets længsel efter Gud er intakt. Mennesket har 'blot' behov for hjælp til at få styret og forfinet sin længsel i en sundere retning, ved hjælp af en række åndelige øvelser, og kan herefter opleve den indre forening med Gud (Carroll 2018, 170-71). Luthers syn på mennesket var mere pessimistisk: Mennesket er helt faldet i synd, og end ikke de fineste menneskelige egenskaber er, i sig selv, i stand til at vende sig til Gud. Kristus må komme mennesket nær, og i enheden

med ham, først og fremmest ved dåben, forenes mennesket med Gud i tro. Troen er ikke nogen særlig menneskelig egenskab, men derimod Kristi nærvær i mennesket: Kristus er »[...] så at sige nærværende i selve troen« (Luther 2017b, 186). Dette unions-motiv er centralt i Luthers teologi, og det er et kerneluthersk motiv, som det ikke virker til at Malm har taget til efterretning. Den lutherske tradition har vel nok, periodevis, gjort sig skyldig i en enstrengt forensisk forkyndelse, og på den måde givet indtryk af at 'det med Gud og mig' kun foregår langt væk, i himlens domssal. Måske er det derfor at Malm føler sig nødsaget til at gå til Ignatius af Loyola, for at finde et alternativ? Det er selvfølgelig spekulationer fra min side, men hvorom alting er, mener jeg ikke at man behøver at gå over åen efter vand.

6. Konklusion

Der er ingen tvivl om, at Malm er en af de mest toneangivende kirkelige forfattere i Norden. Hans bøger er læst vidt og bredt, og med god grund. Med denne artikel har jeg søgt at give læseren et blik for Malms forfatterskab og teologi. Malm leverer tankevækkende samfundsanalyser, og hans sjælesørgerske indsigt er stor. Dette bliver særligt tydeligt i *Vejviser* og *Bag billedet*. Af og til mangler han dog præcision i sine refleksioner, og dermed bliver dele af hans kritik, fx af Luther, unødvendig hård. I langt de fleste af hans bøger er dette dog ikke et hovedtema, og derfor er problemet måske heller ikke så stort? Hans stærke inkarnatoriske teologi står i hvert fald tilbage som en vægtig røst på kanten af nordisk kirkeliv, med potentiale

til at bevæge mange læsere. Dens slags fænomener er ikke ukendte for kirken. Med stolte traditioner helt tilbage til Døberens selv, og de ørkenfædre som Malm selv er så begejstret for, er der igen og igen opstået spændende og provokerende strømninger på kanten af kirken. Her lever galskab og genialiteten side om side, og frygten for teologiske fejltrin er erstattet med håbet om åndelig fornyelse. Malm er givetvis hverken gal eller genial, men måske har han alligevel bevæget sig så langt ud i ørkenen, at han har set noget, vi andre ikke ser. Vi behøver ikke følge ham helt derud, men kunne det tænkes at han alligevel har fundet noget derude? Det er min påstand, og således også min opfordring: Stemmer fra ørkenen er som regel værd at lytte til.

Note

- 1 Artiklen er skrevet med udgangspunkt i et udvalg af Malms bøger, som jeg mener tegner et dækkende billede af hans forfatterskab i sin helhed.

Litteratur

- Carroll, Anthony J. 2018. »Luther, Loyola and La La Land«. *New Blackfriars* 99 (1080): 163-76.
- Grevbo, Tor Johan S. 2013. *Guds masker i sjelesorgen - Hvordan forholde seg til den guddommelige maskebruken - teoretisk og praktisk?* Oslo: Luther Forlag AS.
- Howells, Edward. 2013. »Spanish Mysticism and Religious Renewal: Ignatius of Loyola, Teresa of Avila, and John of the Cross«. I *The Wiley-Blackwell Companion to Christian Mysticism*, redigeret af Julia A. Lamm, 422-36. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Højlund, Asger Chr. 1992. *Ved gaven helbreder han naturen: Helbredelsestanken i Luthers retfærdiggørelseslære*. Århus: Forlaget Kolon.
- Højlund, Asger Chr. 2015. »Det blivende anliggende - Toregimentelæren i en postkonstantinsk tid«. I *National kristendom til debat*, redigeret af Jeppe Bach Nikolajsen, 217-34. Fredericia: Kolon.
- Højlund, Asger Chr. 2017. *Urimeligt godt nyt: Luthers reformatoriske opdagelse og dens konsekvenser*. Fredericia: Kolon.
- Kronborg, Uffe. 2008. *Kristusmystik: om luthersk spiritualitet og helliggørelse*. Fredericia: Credo.
- Larsen, Kurt E. 2007. *Fra Christensen til Krarup: dansk kirkeliv i det 20 århundrede*. Fredericia: Kolon.
- Lewis, C.S. 1966. *Mere Christianity*. London: Fontana Books.
- Luther, Martin. 1994. »Rationis Latomianae confutatio«. I *Teologiske tekster. Udvalg af klassiske dogmatiske tekster*, 2. udg., 204-24. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Luther, Martin. 2017a. »Lectures on Genesis 1:22 – 2:3«. I *The Interpretation of Scripture*, oversat af Else Marie Wiiberg Pedersen, 78-113. The Annotated Luther 6. Minneapolis: Fortress Press.
- Luther, Martin. 2017b. *Store Galaterbrevskommentar I*. Fredericia: Credo.
- Luther, Martin. 2018a. »Fortale til de bibelske skrifter«. I *Bibelfortolkning og prædikener*, redigeret af E. Thestrup Pedersen, oversat af Gustav Brøndsted

- og Frede Brøndsted, *Luthers Skrifter i Udvalg bind 3*, 9-179. København: Eksistensen.
- Luther, Martin. 2018b. »Om den træl-bundne vilje«. I *Om den trælbundne vilje*, redigeret af Steffen Kjeldgaard-Pedersen, oversat af Ellen A. Madsen, *Luthers Skrifter i Udvalg bind 5*, 21-374. København: Eksistensen.
- Luther, Martin. 2018c. »Til den kristne adel af den tyske nation om reformation af kristenheden«. I *Evangelium of samfundsliv*, redigeret af E. Thestrup Pedersen, oversat af Margrete Lomholt Thomsen, *Luthers Skrifter i Udvalg bind 4*, 42-154. København: Eksistensen.
- Malm, Magnus. 2001. *Fodspor i glastrappen - den svimlende opstigning i Babelstårnet og vejen tilbage til jorden*. Oversat af Leif E. Kristensen. Frederiksværk: Boedal.
- Malm, Magnus. 2002. *I lammets tegn: om den kristne kirkes vej ind i et nyt årtusinde*. Oversat af Leif E. Kristensen. Frederiksværk: Boedal.
- Malm, Magnus. 2007. *Hvisken fra katekomberne: Skitser til en kristen modkultur*. Oversat af Leif E. Kristensen. Frederiksværk: Boedal.
- Malm, Magnus. 2009. *Bag billedet - om den vanskelige og vidunderlige rejse fra billede til virkelighed*. Oversat af Leif E. Kristensen. Frederiksværk: Boedal i samarbejde med Credo Forlag.
- Malm, Magnus. 2010. *Vejviser - en bog om kristent lederskab*. Oversat af Birger Petterson. Fredericia: Credo Forlag.
- Malm, Magnus. 2015. *Som om Gud ikke findes - hvad sker der, når livet sekulariseres?* Oversat af Leif E. Kristensen. Frederiksværk: Boedal.
- Malm, Magnus. 2017. *Samtidig - om hvordan Gud blev menneske og hvad det har med os at gøre*. Oversat af Leif E. Kristensen. Frederiksværk: Boedal.
- Malm, Magnus. 2019a. *Fri til at tjene - lederskab i Jesu fodspor*. Oversat af Leif E. Kristensen. Frederiksværk: Boedal.
- Malm, Magnus. 2019b. Magnus Malm - Fri til å tjene - Lederskab i Jesu fodspor Interviewet af Ingvild Røsok. Video. <https://www.youtube.com/watch?v=q08sQMWJEbo>.
- Markkola, Pirjo og Ingela K. Naumann. 2014. »Lutheranism and the Nordic Welfare States in Comparison«. *Journal of Church and State* 56 (1): 1-12.
- McGrath, Alister E. 2013. *C.S. Lewis: A Life: Eccentric Genius, Reluctant Prophet*. London: Hodder & Stoughton Ltd.
- Nielsen, Andreas Østerlund. 2014. »Helhed og distinktioner hos Luther og i holistisk mission«. *Dansk Tidsskrift for Teologi og Kirke* 41 (1): 54-66.
- Nikolajsen, Jeppe Bach. 2017. »Kirke, øvrighed og pluralistisk samfund«. I *Kirke og øvrighed i et pluralistisk samfund*, redigeret af Jeppe Bach Nikolajsen, 117-36. Fredericia: Kolon.
- Nissen, Ulrik. 2017. »Kristen etik mellem kompromis og radikalitet«. *Dansk teologisk tidsskrift* 80 (2-3): 110-126.
- Sheldrake, Philip. 2013. *Spirituality: A Brief History*. 2. udg. Wiley-Blackwell Brief Histories of Religion Series. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Solberg, Stein. 2015. »Magnus Malm og Martin Luther«. *Dagen*. 2015. <https://www.dagen.no/meninger/debatt/>

synspunkt/Magnus-Malm-og-Martin-Luther-251987 (set d. 12/10 2020).

Woodhead, Linda. 2004. *An Introduction to Christianity*. Cambridge: Cambridge University Press.

Wright, William J. 2010. *Martin Luther's Understanding of God's Two Kingdoms: A Response to the Challenge of Skepticism*. Texts and Studies in Reformation and Post-Reformation Thought. Grand Rapids: Baker Academic.

Forfatter

Michael Mørch Thunbo

michaelbaythunbo@gmail.com